

Förslag till europeisk barngaranti

2020/21:FPM101

Socialdepartementet

2021-04-29

Dokumentbeteckning

COM(2021) 137

Förslag till Rådsrekommendation om inrättande av en europeisk barngaranti

Sammanfattning

Kommissionen har presenterat ett förslag till en europeisk barngaranti i form av ett förslag till en rådsrekommendation. Målet med detta förslag är att förebygga och bekämpa fattigdom och social utestängning av barn (0–17 år) genom att stödja medlemsstaterna i deras ansträngningar att garantera tillgång till grundläggande tjänster av hög kvalitet för behövande barn: förskoleverksamhet och barnomsorg, utbildning (inklusive skolbaserade aktiviteter), hälso- och sjukvård, kost och boende. I förslaget finns även rekommendationer gällande förvaltning av barngarantin och hur rapporteringen till kommissionen ska fungera.

Regeringen välkomnar att frågor om bekämpning av fattigdom och social utestängning lyfts, inte minst i relation till effekterna av utbrottet av covid-19. Att motverka barnfattigdom handlar både om åtgärder för att minska fattigdomen och att minska fattigdomens effekter. Regeringen anser att medlemsstaternas möjligheter att utforma integrerade och långsiktiga åtgärder som fungerar i den nationella kontexten inte ska begränsas. Regeringen anser att det är avgörande att fördelningen av befogenheter mellan EU och medlemsstaterna avseende bland annat sociala frågor, arbetsmarknad, bostadspolitik och utbildning respekteras.

1.1 Ärendets bakgrund

Kommissionen publicerade den 24 mars 2021 ett förslag till en europeisk barngaranti i form av ett förslag till en rådsrekommendation. Målet med den europeiska barngarantin är att förebygga och bekämpa social utestängning genom att garantera att behövande barn har tillgång till en uppsättning grundläggande tjänster. Initiativet ska på så sätt bidra till att främja lika möjligheter för behövande barn och bekämpa barnfattigdom enligt kommissionen

Kommissionen hänvisar till att förslaget har sin bakgrund i Europaparlamentets resolution från den 24 november 2015 där parlamentet efterlyste en europeisk barngaranti, med fokus på barnfattigdom och med tonvikt på vissa grundläggande tjänster. Kommissionen hänvisar även till att i rådets slutsatser om demografiska utmaningar – vägen framåt (8668/20) den 8 juni 2020 uppmanas kommissionen att lägga fram ett förslag om en europeisk barngaranti. Den 11 mars 2021 antog Europaparlamentet en resolution om barns rättigheter mot bakgrund av kommissionens strategi för barns rättigheter¹, i vilken Europaparlamentet uppmanar kommissionen att lägga fram sitt förslag om inrättande av den europeiska barngarantin under det första kvartalet 2021.

1.2 Förslagets innehåll

Målet med förslaget till rådsrekommendation är att förebygga och bekämpa social utestängning genom att stödja medlemsstaterna i deras ansträngningar att garantera tillgång till grundläggande tjänster av hög kvalitet för behövande barn: förskoleverksamhet och barnomsorg, utbildning (inklusive skolbaserade aktiviteter), hälso- och sjukvård, kost och boende. Även om de flesta barn i EU redan har tillgång till dessa tjänster är inkluderande och faktisk tillgång avgörande för att säkerställa lika möjligheter för alla barn, särskilt de som är socialt utestängda på grund av fattigdom eller andra former av utsatthet, menar kommissionen. Kommissionens föreslår att rekommendationen gäller personer under 18 år som riskerar fattigdom eller social utestängning.

Centrala rekommendationer

I förslaget till rådsrekommendation uppmanas medlemsstaterna att garantera behövande barn faktisk och kostnadsfri tillgång till förskola och barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter, minst ett mål hälsosam mat per

¹Europaparlamentets resolution av den 11 mars 2021 om barns rättigheter mot bakgrund av kommissionens strategi för barns rättigheter (2021/2523(RSP)).

skoldag samt hälso- och sjukvård, och garantera behövande barn faktisk tillgång till hälsosam kost och adekvata bostäder.

2020/21:FPM101

Enligt förslaget bör även medlemsstaterna identifiera behövande barn och, om lämpligt i samband med utformningen av de nationella integrerade åtgärderna, beakta särskilt utpekade grupper.

I kommissionens förslag lyfts: a) Hemlösa barn eller barn som lever i bostäder med allvarliga brister, b) barn med funktionsnedsättning, c) Barn med utrikes bakgrund d) Barn med minoritetsbakgrund vad gäller ras eller etniskt ursprung (särskilt romer), e) Barn som är i alternativ omvårdnad (särskilt institutionsvård) och f) Barn i otrygga familjesituationer.

Förskola och barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter, ett mål hälsosam mat per skoldag

Kommissionen menar att lika tillgång till god och inkluderande förskoleverksamhet, barnomsorg och utbildning är avgörande för att bryta arvet av social utestängning och säkerställa lika möjligheter för barn som befinner sig i en utsatt situation.

I förslaget till rekommendation lyfts behövande barns faktiska och fria tillgång till förskola och barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter samt ett mål hälsosam mat per skoldag.

Hälso- och sjukvård

Vidare menar kommissionen att barn i familjer med låga inkomster har sämre tillgång till vissa hälso- och sjukvårdstjänster, såsom tandvård eller tandreglering, korregerande linser eller glasögon. De har också sämre möjligheter och resurser att delta i hälsoförebyggande och hälsofrämjande program enligt kommissionen. Inkomstfattigdom och andra sociala faktorer påverkar i hög grad barns allmänna utveckling och hälsa, inbegripet den psykiska hälsan, och ökar risken för ohälsa senare i livet. Tidiga och förebyggande insatser är avgörande. Ökad tillgång till förebyggande och hälsofrämjande folkhälsoprogram, däribland vaccination, samt föräldrastöd kan bidra till bättre resultat menar kommissionen

I förslaget till rekommendation lyfts behövande barns faktiska och fria tillgång till hälso- och sjukvård och medlemsstaterna uppmanas att vidta åtgärder.

Hälsosam kost

Kommisionen framhåller att tillgång till hälsosam, hållbar och näringsrik mat är en utmaning, särskilt för familjer med låga inkomster. Hälsosam och näringsrik mat kan bidra till att motverka problem som dåliga matvanor, brist

på fysisk aktivitet, fetma och alkohol- och tobaksbruk, och på så sätt minska undernäring och dålig kost, som är vanligare bland barn från mindre gynnad bakgrund enligt kommissionen.

I förslaget till rekommendation lyfts även behövande barns faktiska tillgång till tillräcklig och hälsosam mat.

Adekvata bostäder

Kommissionen framhåller att barn från familjer med låga inkomster, med utrikes bakgrund eller från en etnisk minoritet löper större risk att bo i bostäder med allvarliga brister eller i trångboddhet och är mer utsatta för hemlöshet. Bostadskostnader är en tung börda, särskilt för hushåll med ensamstående föräldrar enligt kommissionen. Att tillhandahålla adekvata bostäder och säkerställa att barn och deras familjer får lämplig inkvartering i tillfälliga bostäder är en viktig åtgärd för att hantera social utestängning av barn och minimera risken för hemlöshet, anser kommissionen.

I förslaget till rekommendation lyfts behövande barn faktisk tillgång till adekvata bostäder och medlemsstaterna uppmanas till att vidta åtgärder.

Förvaltning och rapportering

I förslaget finns även rekommendationer gällande förvaltning av barngarantin och hur rapporteringen till kommissionen ska fungera. Medlemsstaterna uppmanas bland annat att utse en nationell samordnare för barngarantin. Samordnaren ska enligt förslaget få tillräckliga resurser och ett mandat som gör det möjligt att effektivt samordna och övervaka genomförandet av rekommendationen. Vidare uppmanas medlemsstaterna att ta fram en nationell handlingsplan inom sex månader från det att rekommendationen har antagits. Handlingsplanen ska omfatta perioden fram till 2030 och överlämnas till kommissionen. Handlingsplanen ska beskriva hur man avser att genomföra rekommendationen, med hänsyn tagen till nationella, regionala och lokala förhållanden. Förslaget innebär också att medlemsstaterna uppmanas till att säkerställa intressenters medverkan i utarbetandet, genomförandet, övervakningen och utvärderingen av handlingsplanen. Rapportering till kommissionen ska enligt förslaget ske vartannat år.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Den föreslagna rådsrekommendationen är inte rättsligt bindande för medlemsstaterna och kräver därför inga lagändringar.

Den föreslagna rådsrekommendationen är inte rättsligt bindande för medlemsstaterna och har ingen effekt på Sveriges avgift till EU. Regeringen analyserar fortsatt förslaget eventuella budgetära konsekvenser. I dess nuvarande utformning gör regeringen den preliminära bedömningen att rådsrekommendationen inte har några budgetära konsekvenser för Sverige då medlemsstaterna får flexibilitet att utforma och genomföra åtgärder i enlighet med sin nationella praxis.

Kommissionen gör bedömningen att rådsrekommendationen inte kommer ha någon påverkan på EU:s budget.

Kommissionens konsekvensanalys

Kommissionen anför att det föreslagna instrumentet, i form av en rekommendation från rådet, ger vägledning om hur man ska genomföra den europeiska barngarantin, samtidigt som medlemsstaterna får flexibilitet att utforma och genomföra åtgärder i enlighet med sin nationella praxis. Någon konsekvensbedömning är därför inte nödvändig.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar att frågor om bekämpning av fattigdom och social utestängning lyfts, inte minst i relation till effekterna av utbrottet av covid-19. Att motverka barnfattigdom handlar både om åtgärder för att minska fattigdomen och att minska fattigdomens effekter. Arbetet med att motverka barnfattigdom handlar om att bryta negativa mönster som ibland spänner över flera generationer, vilket kräver ett långsiktigt och strukturerat arbete. Ett ändamålsenligt arbete bör innefatta t.ex. såväl åtgärder för att stödja föräldrars deltagande på arbetsmarknaden som åtgärder som främjar barns delaktighet i samhället och motverkar social utestängning. I sammanhanget är det viktigt att ta hela välfärdssystemets effekter i beaktande. Starka och välfungerande nationella system för socialt skydd bidrar till ökad jämlikhet, jämställdhet och ekonomisk tillväxt samt verkar stabiliserande i kristider.

I fråga om fattigdomsbekämpning är det viktigt att alla medlemsstater tar sitt ansvar för att bekämpa fattigdom, inklusive barnfattigdom. Regeringen anser att medlemsstaternas möjligheter att utforma integrerade och långsiktiga åtgärder som fungerar i den nationella kontexten inte ska begränsas. Det är därför positivt att kommissionen har valt att presentera den europeiska barngarantin i form av ett utkast till rådsrekommendation.

Det är även positivt att en gemensam uppföljning av rekommendationen föreslås ska ske inom existerande ramverk så som den europeiska planeringsterminen. Uppföljningen av rekommendationen bör vara

proportionerlig i förhållande till syftet och befintliga strukturer för rapportering bör användas i möjligaste mån. Det är av stor vikt att rådsrekommendationen inte innebär en oproportionerlig administrativ eller ekonomisk börda för medlemsstaterna.

Regeringen vill understryka att ansvaret för att bekämpa barnfattigdom och social utestängning i grunden är medlemsstaternas ansvar. Regeringen välkomnar därför erfarenhetsutbyte och utbyte av goda exempel på hur man kan arbeta för att stärka stödet till utsatta barn för att säkerställa alla barns rätt till väsentliga tjänster så som skola och hälso- och sjukvård.

Regeringen kommer att verka för att barnrättsperspektivet och jämställdhetsperspektivet i rådsrekommendationen stärks samt att skrivningar om familjer inte blir exkluderande för olika typer av familjekonstellationer.

Det är avgörande att fördelningen av befogenheter mellan EU och medlemsstaterna avseende bland annat sociala frågor, arbetsmarknad, bostadspolitik och utbildning respekteras.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter är inte kända

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget till rådsrekommendation har inte sänts ut på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Förslaget grundar sig på artikel 292 i EUF-fördraget, på grundval av vilken rådet antar rekommendationer på förslag av kommissionen, jämförd med artikel 153.1 j och 153.2 i EUF-fördraget.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Kommissionens bedömning är att även om politik som rör social utestängning av barn är medlemsstaternas ansvar har unionen befogenhet att stödja och komplettera medlemsstaternas insatser. Enligt kommissionen säkerställer förslaget mervärdet av insatser på EU-nivå. Det kommer att upprätthålla ett politiskt åtagande om att främja lika möjligheter för alla barn, särskilt behövande barn, och kommer att stödja uppåtgående social

konvergens i medlemsstaterna. Mervärdet av insatser på EU-nivå blir ännu större mot bakgrund av de utmaningar som hänger samman med covid-19-pandemin. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att bekämpa social utestängning av barn som en prioriterad fråga.

Kommissionens bedömning är att förslaget kompletterar medlemsstaternas insatser på området bekämpning av social utestängning av barn. I det respekteras medlemsstaternas praxis och olikartade system. Förslaget tar hänsyn till att olika nationella, regionala eller lokala förhållanden kan leda till skillnader i hur rekommendationen genomförs. Medlemsstaterna kommer alltså att kunna använda rekommendationen med utgångspunkt i den egna specifika situationen.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Rådsrekommendationen väntas preliminärt antas vid EPSCO-rådets möte den 14 juni 2021.

4.2 Fackuttryck/termer